

UREDNIŠTVO
IN UPRAVNIŠTVO
JE V LJUBLJANI.

POSAMEZNE
ŠTEVILKE PO 10
VINARJEV.

NOVA DOBA

NAROČNINA ZA
CELO LETO 8 K,
ZA POL LETA 4 K,
ZA ČETRT LETA
2 K.
V LJUBLJANI S
POŠILJANJEM NA
DOM ISTE CENE.

GLASILO SLOVENSKE GOSPODARSKE STRANKE.

IZHAJA VSAKO SREDO IN SOBOTO. — ZA OZANILA SE PLAČUJE OD TROSTOPNE PETIT-VRSTE PO 15 H, ČE SE OZANILA TISKA ENKRAT, PO 12 H, CE SE TISKA DVAKRAT IN PO 8 H, ČE SE TISKA TRIKRAT ALI VEČKRAT. — DOPISE IZVOLITE FRANKOVATI. — ROKOPISOV NE VRAČAMO. — NA NAROCBE BREZ ISTODOBNE VPOŠILJATVE NAROCNINE SE NE OZIRAMO. — UPRAVNIŠTVU BLAGOVOLITE POŠILJATI NAROČNINE, REKLAMACIJE, OZANILA, T. J. ADMINISTRATIVNE STVARI.

Slovenski klerikalizem, naš položaj in nova stranka.

Zadnji volilni boj na Slovenskem je moral odpreti slehnrnemu oči za naš politični položaj. Vsak trezno misleči Slovenec je moral izprevideti, da ves ta boj ni našemu narodu v nikako korist, ampak se bje samo v interesu te ali one stranke. Kar se je govorilo o nevarnosti, ki naj preti veri ali naprednosti, ali zakonu ali šoli — vse je samo dobro premišljeno sredstvo v dosego strogo strankarskega namena. Princip se pozna pri njih in spoštuje toliko časa, dokler kaj nese. Po potrebi izpreminjajo svoje nazore in misli kakor gizdalin nogavice: po večkrat na dan.

Oglejmo si najprej nekoliko ta boj, zakaj iz boja spoznamo voditelje in vodilne misli, po teh sklepamo zopet o stranki. Kakor hitro pa smo to storili, smo morali obenem tudi spoznati, da nam je tak boj zelo škodljiv in da je potreba po novi stranki, ki bi se daleč razlikovala od obstoječih, dana sama po sebi.

Vsaka stranka zatrjuje, da se je ustanovila v korist naroda; vsak voditelj poudarja kaj rad, da se bojuje za narodne pravice in koristi. Da mu je samo za njegovo stranko, tega ne izdaja rad.

„Narodno-napredna“ stranka na Kranjskem ne piše več toliko o načelih, zakaj „kogar tudi prav nič več ne veže na našo stranko, glasuj vendar z nami, samo da ne zmaga klerikalec“ — tako pišejo. Samozavestna, svojih načel se zavedajoča stranka ne bi prosila glasov pri Ponciju in Pilatu. Apelirali so na konservativne glasove nemškega kroja: vsepovsod samo skrb za stranko, ne skrb za načelo ali celo narodno korist. Vprašaj danes pristaše te stranke, kaj pravzaprav hočejo, in drugzega ne zveš, kakor „boj proti klerikalizmu“.

Dr. Šusteršič je prav tak mešetar: vzel bi celo Judeža Iškarijota v svojo stranko, če bi se mu zavezal, glasovati vsakokrat zauj. Nekaj časa je zahteval od svojih pristašev vsaj „versko prepričanje“ — no, zdaj je cena nižja in tudi tega več ne zahteva. Samo glasovnico za klerikalnega kandidata — in nič drugzega. Veliki gromovnik v klerikalni stranki, duhovnik Krek, je dejal celo, da bi šel s povzdignjenimi rokami na volišče za socialno-demokratskega kandidata, samo da bi narodno-napredni kandidat propadel. Kaj bi dejal ravnoisti Krek, ko bi ga

posnemali vsi slovenski kmetje in šli na volišče za socialisti, da bi liberalni kandidat tembelj gotovo in temeljito propadel? Iz Savla bi postal Pavel in gorje kmetu, tako bi gromel nad njim duhovnik Krek!

In zdaj pogledjmo še nekoliko, kako je s tolikokrat izraženim strahom zaradi vere. Klerikalci naj nam verujejo, da poznamo mi svoje politične nasprotnike prav tako dobro kakor oni: toda resnici na ljubo moramo izjaviti, da je manipuliranje z vero vendar preočito, da bi ga vsak količkaj v političnem boju izkušen človek ne spoznal. Ni se nam treba opirati na dolge dialektične dokaze, zadostuje primer iz današnje politične gonje na Slovenskem: klerikalci so vendar sami priznali, da jim je versko prepričanje človeka deveta briga, samo da gre le-ta za klerikalca na volišče. Z drugimi besedami: izjavili so sami, da jim je vseeno, kako versko naziranje imajo njih lastni pristaši. Iz tega je razvidno, da jim je „boj za vero“ samo sredstvo bojevanja proti svojim nasprotnikom.

Če pa se gre stvari v bistvo, pa je ta očitek boja proti veri celo smešen. Klerikalci pravijo: naši nasprotniki so proti veri. Morda je res dobiti človeka, ki sanja, da je vera nepotrebna, ki sam niesar ne veruje, pa hoče, da bi tudi drugi ne verovali. Toda lahko rečemo, da je danes malo takih ljudi, ki bi si upali javno nastopiti za te ideje, ker nihče jih ne more resno upoštevati. Da pa se dobe celo med duhovskim stanom posamezniki, ki ne verujejo v to, kar sami pridigujejo, nam je živ dokaz sam škof Anton Mahnič, o katerem se gotovo ne da trditi, da pozna duhovščino preslabo ali pa da je premalo ognjevit za cerkveno stvar. Saj ga poznamo le predobro, kako je nastopil proti pesniku in duhovniku, rajnemu Simonu Gregorčiču. Ta slovenski škof je dejal nekoč sam, da on takoj ve, kateri duhovnik veruje in kateri ne veruje, treba je samo, da sliši eno njegovih pridig. Škof Mahnič bi tega ne mogel reči, da ni dobro vedel, da je tudi med duhovniki samimi dobiti posameznike, ki nimajo rimsko-katoliškega verskega prepričanja. Kakor nobenemu poštemu človeku ne pride na misel, delati zaradi posameznikov odgovoren ves duhovniški stan, prav tako je tudi z našimi liberalci. Res so nam liberalci nič manjši politični nasprotniki kakor klerikalci, toda naše načelo je: pravičnost tudi napram nasprotnikom.

Tudi je res, da so se oglasili med Slovenci posamezniki, ki jih prištevajo klerikalci med liberalce, da je verovati v božje veličanstvo in vsegamogočnost nepotrebno,

vsaj pa da ni nobenega povoda, verovati v kaj takega. Mi povemo brez ovinkov, da nam je ušel ob vsaki taki priliki lahen nasmeh. Zakaj vprašali bi dotičnega (in ko bi smatrali take stvari količkaj uplívne na naše življenje, bi se tudi pogosto z njimi pečali), kaj pa hočete dati drugzega mesto vere? Kaj tako visokega, kjer bi iskali lahko milijoni in milijoni vedno tolažbe in miru? Če ne iz verskih, že iz socialnih ozirov bi nastopili z vso odločnostjo proti takim propovednikom „pameti“, ki pa žal to svojo pamet neprestano menjujejo.

S tem pa niti od daleč nočemo izjavljati, da ima to naše stališče količkaj zveze s klerikalizmom. Ravno tako ne, kakor nima klerikalizem z vero prav nič opraviti. Kaj — saj klerikalci sami svoj klerikalizem taje — na vse pretege, danes dr. Šusteršič, jutri duhovnik Krek. Kakor se sramujejo liberalci svojega liberalizma, tako se sramujejo danes klerikalci svojega klerikalizma. Ivan Hribar skoči kar po koncu, če mu pravi kdo, da je liberalce; dr. Šusteršič bo zatrjeval svečano, da klerikalizma ni — in zraven se niti ne smeje, tako resno misli o tem. Kdor pa bi si vzel toliko truda in pregledal nekaj letnikov „Slovenca“ in „Domoljuba“ nazaj, bi ravno s tema listoma pobil to, kar danes njuna stranka trdi.

Kaj se vidi iz vsega tega? Da je ta boj samo humbug, da se ne gre za nobeno vero, za nobeno šolo, za nobeno poroko, gre se samo za obvarovanje in ustvaritev hierarhije, t. j. nadvlade po duhovščini najstrupenejših strankarskih nazorov. Veliko je namreč duhovščine, ki se v ta brlog prepira in sovraštva ne vmešava, sledeča besedi Krista: moja najvišja zapoved je ljubezen. Pa tudi ogromna večina tiste naše, zlasti mlajše duhovščine, ki se je tako globoko zajedla v ta politično-posvetni boj, niti od daleč ne ve, zakaj politikuje.

Stavimo si mirno vprašanje: zakaj naj imajo nekateri kaplani in župniki tako velik interes na tem, ako pomagajo delati strankarski prepir tako oster in srdit, čemu vlivajo olja v ogenj? Vse to se zgodi, ker služi nekaterim voditeljem v strankarsko-sebične namene. Tako se godi, ker hoče to dr. Šusteršič, ker so pred njim drugi voditelji tako zahtevali.

Kajti kakor hitro bi prišla v slovensko politiko zmernost in strpnost, so izgubili mnogo na svojem terenu. Tega se boje in zato mora za njih koristiti tudi duhovščina

LISTEK.

Dve leti pri Čukčih in Korjakih.

Potopisna črtica. J. Enderli.

VII.

Nenavadni verski obredi. — Pri šamanih, t. j. čarovnikih.

Poganski narodi na severnih krajih imajo sicer jako preprosto versko naziranje o božanstvu, vendar poznajo tudi oni neko višje bitje, o katerem ne vedo nič gotovega ali jasnega. Poznajo le nekake zle duhove, ki hodijo nevidni po svetu.

Njih versko čuvstvanje se peča torej v prvi vrsti, kako pomiriti in potolažiti te hudobne duhove. Ta posel opravljajo (ne glede na žrtvovanje psov pri obrežnih in žrtvovanje severnih jelenov pri jelenskih Korjakih) šamani t. j. coprniki. Zato dobimo v kaki knjigi tako brezversko naziranje zaznamovano kot šamanizem, ker se ravno izraža v tolažbi in pomirjevanju zlobnih duhov po moči teh šamanov.

Verski obredi so precej razviti in se drže jako strogo. Po sporočilu se jih je navadil sin od očeta; ker je sporočilo le ustno, se tekom časa seveda mnogo preminja. Divjak ne ve nikdar, zakaj naj izvršuje kak obred tako in ne drugače; pač ker je opravljal to dejanje tudi njegov „stari“ tako.

Njih vera je prenzko stoječa in preenostavna, da bi se razvil poseben duhovniški stan. Možje in žene, ki imajo dovolj oster spomin in zadostno močan glas opravljajo vse verske obrede, zato gre o priliki verskih svečanostij njim prva beseda, a drugače nimajo vsled tega nobenega vpliva.

Tudi šamani niso stan za-se, občevanje z duhovi pa jim prinaša gotove korist. Šaman postane lahko vsak, kdor hoče in čuti dovolj moči v sebi. Treba ni nobenega znanja, nobenih ceremonij in kar je zlasti važno: nobenega ni, ki qi postavljaj šamane v službo. Vsak skrbi sam za-se, kako prevzame in hoče opravljati službo čarovnika.

Šaman je na vsak način precej čudna psihološka prikazen, ki joje mogoče razumeti le tistemu, ki pozna te narode natančneje. Šamanska sila in moč se prične pojavljati navadno ob spolni dozoritvi. Mladenič, ki ni kazal doslej nobene posebnosti, postane naenkrat zamišljen, prebije dan za dnevom pod milim nebom proč od vsake nasebine ali pa zleze v polog, kjer spi dneve za dnevi. Hrane ne vživa skoro nič, z ljudmi se ne razgovarja in na njih vprašanja jim ne daje nikakega odgovora. Ta kritični položaj, ki pomenja sprejetje duhov v njegovo dušo, se konča dostikrat z boleznijo ali celo s smrtjo dotičnika, ki so si ga izbrali duhovni čarovnikom.

Kdor pa prebije to stanje srečno, začne prepevati, posnemati razne živalske glasove in uri se v zbijanju na

boben. Cele tedne ne odloži novo nastopajoči šaman svojega bobna iz rok. Obenem se prično kazati pri njih posebnosti, kakršnih doslej niso imeli. Popolnjujejo se v zbijanju na boben in vežbajo se v posnemanju različnih živalskih glasov, da na ta način izvršujejo kasneje svoje čarovniško opravilo. Zopet drugi, v katere se je naselil zlobni duh, se preminjajo v žensko. Ogrnejo se v žensko oblačilo, posnemajo v izgovarjanju besed ženske (ženske imajo svoj izgovor; mesto „č“ pravijo n. pr. „e“ itd.), opravljajo vsa ženska opravila in se privadijo v vsem njih kretnjam in obnašanju. Toda to jim še ni dovolj: iščejo si tudi ljubimec, kar se jim celo posreči. Kajti — tako pravijo Čukči — kogar so premenili duhovi v žensko, so mu dali tudi ljubezen moških. Naposled se poroče in prostovoljno opravljajo vse svoje življenje opravila hišne gospodinje, delavke in žene. Taka prelevitev v tej popolnosti se zgodi seve le malokdaj. Dasi se premeni šaman v ženo, vendar poroči včasih kako žensko, s katero ima več otrok; včasih pa ostane celo življenje „devica“. Seveda trdijo o taki „devici“, da ima svoje vrste ljubimec.

Življenje tako nenavadnega zakona, daje norčevanje ljubečim Čukčom mnogo snovi pikrim pripombam in opazkam, ki pa se jih ne upajo prav glasno izgovarjati, kajti boje se ne samo šumanov, ampak tudi zlih duhov, ki so se ugnedili v tega premenjenega človeka. — Redkeje se zgodi, da se premeni žena v moža. Kadar

v boj. Ti voditelji, ki jim stoji na čelu dr. Ivan Šusteršič, izrabljajo veliki vpliv, ki ga ima slovenski duhovnik kot dušni pastir nad župljani v svoje sebične strankarske namene.

Iz tega sledi, kako krivo je načelo dr. Tavčarjeve stranke, ki je obračalo ost svojega boja proti duhovščini. Ta je ravno tako izkoriščana kakor ljudstvo v namene, ki nimajo niti z vero niti z narodom kaj opraviti. Nobena resnično narodna stranka se ni smela boriti proti zapeljani duhovščini na tak način, kakor je delala narodno napredna stranka. Res je bistvo klerikalizma ravno izrabljanje vere v politične svrhe, toda to izrabljanje se godi po višji volji, kakor slovenske duhovščine. Da ni bilo tega izrabljanja, kako bi prišel drugače dr. Ivan Šusteršič do vesoljnega prvenstva na Slovenskem? Ali pa misli kdo, da je dr. Šusteršič tako kratkoviden in tako slep, da ni videl, po kaki poti more in mora do uspeha. Dr. Šusteršič je napravil načrt svoji politični poti kmalu ko je zapustil visoke šole, in priznati mu moramo, da je ta svoj načrt do zadnje pike dosledno izvedel. Njegov politični glavni protivnik, dr. Ivan Tavčar pa je doživel istočasno velik političen fiasko.

Liberalci so nam svoj čas očitali, da se borimo samo proti njim, klerikalce pa puščamo v miru. Povedali smo jim že tedaj, da pride vrsta tudi na klerikalizem, kajti boj proti liberalcem ni mogel biti niti velik niti načelen (iz enostavnega razloga, ker nima slovenski liberalizem nobenega načelnega naziranja), niti ni mogel trpeti dolgo. Vse drugače je s klerikalizmom.

Vemo dobro, da je najboljša parada udarec, in če tudi nam pobijanje klerikalizma ni ne cilj ne edini namen, vendar je gotovo in to poudarjamo z vso jasnostjo in odločnostjo: boj smo napovedali in boj hočemo tudi pošteno biti. Ljudstvo samo se dviga proti klerikalizmu in greh bi bil, če bi ne poslušali glasu ljudstva, kajti tudi kar je slovenske inteligence je izšla iz srede tega ljudstva, s pripomočki tega ljudstva. Temu je slovenska inteligenca dolžna hvalo, zato se mora staviti tudi ob stran temu ljudstvu, kadar zahteva to potreba in glas naroda.

Dejali smo, da je boj klerikalizmu pravzaprav naš stranski namen: tudi ljudstvo mora pritrditi, da nam je treba gospodarskega dela, vse drugo pride samo po sebi. Boj proti klerikalizmu ju kulturen: ali preden je bila kultura, je morala biti ekonomija. Šele tedaj, ko si je človek napravil prvo orodje, lahko govorimo o kaki kulturni stopnji človeštva. Gospodarstvo nam je ustvarilo kulturo. Imetje in bogastvo t. j. blagostanje, je rodilo nove potrebe in v teh leži ves napredek. Prej so ljudje jedli in pili, preden so spoznali črke; prej je treba danes ljudem zboljšati njih kruh, preden moremo misliti na njih kulturno, prosvetno dvigo.

S tem je dan cilj naši politiki; s tem nam je dana pot — tudi proti klerikalizmu.

Etika in politika.

Predaval v „Akademiji“ 24. febr. 1907 profesor dr. Albert Bazala (Zagreb).

(Dalje.)

Omenjeno je že, da se na koncu srednjega veka začnejo stvarjati narodne države. Narodi so se zavedeli svoje moči in svoje samostojnosti. Državne teorije, spremljajoč ta razvoj, vedno bolj omejujejo cerkveno oblast na duhovne stvari in poverjavajo državi brigo za zemeljsko dobro; politična oblast je tako v teoriji postajala samostalna napram cerkvi in v posvetnih stvareh suverena, dočim je pravnost tudi nadalje še ostala podrejena religiji.

pa se to dogodi, naj postane medsebojno občevanje še bolj nenavadno: vsaj tako so mi pravili. Ne glede na te „premenjene“ šamane, ki veljajo vsekakor kot najmočnejši in najboljši čarovniki, imamo še celo vrsto navadnih šamanov in šamanovk.

Velikokrat sem imel priliko prisostvovati šamanskim obredom. Čmernega, globokega utisa je bilo vsakokratno opazovanje teh obredov.

Mnogokrat, kadar sem sedel sredi noči v slabo razsvitljeni jurti pred šamanom, ko so se mu izvijali iz težko sopečih prs z velikim naporom odtrgani glasovi, ko se mu je nabiral obraz v krčevite gube, je prevzela mene uprav nervozna vznemirjenost.

Prisotni Korjaki so kričali vmes in tulili, da spravijo s tem šamana še v večjo ekstazo; čarovnik je zbijal na svoj čarovniški boben, da je šlo skozi kosti in mozeg, oči so mu bile divje in izbuljene — ta grozna slika je imela na sebi nekaj nadnaravnega, nekaj mistično-demonskega in lahko mi je bilo umeti, kako globokega vpliva mora biti na to prebivalstvo divjaške stopnje, ako je že na me tako zelo učinkovala. V tem ni ležalo nikako sleparstvo, kajti pravi šaman ne more nikdar varati in slepiti, ker ekstaza, v katero ga spravi lastno početje kakor vzpodbujanje po prisotnih, je premočena, da bi ne stal pod vplivom njene moči brez lastne volje. (Sledi.)

Oddelivši se od cerkve, postaja torej ona samostalna tudi napram etiki: država se izprevržava v institucijo sile, ne iščeč zaslonbe v pravni in verski zavesti. Prvi je take misli iznesel Macchiavelli (1469—1527), ki je obenem tudi prvi reprezentant ideje o moderni narodni državi.

Oddelitev politike od religije in istodobno od etike je bila za njega nujna zahteva njegovih političnih teženj: zediniti razcepane državnice italijanske v eno zedinjeno in svobodno in veliko in močno Italijo. To pa se ni dalo drugače doseči nego s popolnim absolutizmom politične moči. Macchiavelli je bil goreč republikanec, državljani svobodne republike florentinske: pa evo, razlogi prikladnosti (prilichnosti) so ga privedli dotle, da je zavoljo narodnega edinstva bil voljan, žrtvovati tudi republikanske svobode, da je zavoljo tega ideala državo ločil od pravosti in politiko določil kot umetnost osvajanja in veščino (vednost) vladanja. Raditega „principa“ svetuje, naj si prizadeva z vsemi silami obdržati svojo moč in naj ne prezre nobenega sredstva, ako vodi k cilju.

Macchiavelliju se je često očitalo, da je s tem zastopal politiko nasilja in laži; ako se mu tudi to ne more očitati po pravici, treba vendar reči, da je on v istini prvi, ki je proglasil neodvisnost države od vere in pravosti, da je prvi odkriti zastopnik politike železne roke, politike, ki ne računa z vestjo nego z — močjo.

Izhajajoč z drugih stališč, je proglasil tudi Toma Morus (1480—1535) državo neodvisno od cerkve: vsako veroizpovedanje more imeti svoje mesto v njej, nobeno naj ne gospoduje; brez razlike verskega prepričanja imajo torej vsi enako pravico do blagodati državnega življenja; država pa se bo brigala, da s pravično razdelitvijo posestva in dela in s širitvijo izobraženosti naredi življenje državljanov srečno in pošteno.

Macchiavelli in T. Morus izražata oba v svojih delih takrat že občo misel, da je država suverena, da je dorasla za samosvojnost. V shvačanju te suverenitete gredo kasneje državne teorije v oprečno smer: ene k absolutizmu monarhij, druge k demokratizmu. Tudi v razvoju držav samih se jasno opažata te obedve smeri.

Ko namreč ni bilo več uverjenja, da bi država bila od Boga in da vladarji dobivajo oblast „po milosti božji“, se je začelo vprašanje o nastanku države in izvoru državne oblasti.

Tomo Hobbes (1588—1679) tolmači nastanek države iz dogovora. Človek je po naravi samoživ (egoističen). Gnan od nagona za obdržanje samega sebe, bi uničil drug drugega, ker je drug drugemu volk (homo homini lupus).

Naravno bi torej nastajala vojna vseh proti vsem (bellum omnium contra omnes). Prehod prirodnega stanja v stanje kulturno je bil v tem, da so ljudje dogovorno omejili svoj prirodni nagon za samoobdržanjem ter s tem odstopili od pravic, ki jim pripadajo po naravi, in jih prenesli na državo; tako so nastale različne državne uredbe in zakoni; ali ako hočejo ti zakoni biti stalni, da si ne bi vobče kdo premislil pozneje ter hotel razrešiti ta dogovor (pogodbo), je potrebno — misli Hobbes — da se vse pravo, moč in svoboda osredotoči v eni državni glavi; narod upravlja tudi v tem slučaju, a preko volje enega; ta postaja duša političnega organizma.

S to teorijo je narod postal podrejen, a kralj je postal — narod. Hobbes je zastopnik absolutizma in suverenitete oblasti. Njegova državna teorija upravičuje kasneje izjavo Ljudevita XIV.: L' état c' est moi; ona je filozofska osnova imperialistični politiki angleške vevlasti, politiki, ki državno oblast dviga v pravno in versko silo. Volja samovladarjeva je pravo, njegove odredbe ne morejo

nikdar biti nepravilne; njegovi moči je podložena pravnost in vera: on daje državne zakone in odločuje o tem, kaj je pravo, kaj nepravo, dobro ali zlo, da, celo tudi o tem, kaj je treba verovati. Politična oblast sebi podrejuje pravno in versko življenje: pravnost določuje po državnem zakonu, a vero čini za državno vero. S tem upravičuje Hobbesova teorija tudi osnutek anglikanske cerkve.

Vladar je suveren v političnem, pravem in religioznem oziru. Njegova oblast je neomejena v vsakem oziru: narod, predavši jo enkrat njemu, je ne more več dobiti nazaj. Nepravilnosti, ki morejo nastati iz absolutizma, smatra Hobbes še vedno za manjše zlo nego je prirodno stanje vojne vseh proti vsem; one-le torej ne morejo ovlastiti podanikov, da bi vzkratili presežnost tiranu. O vzgojnem delovanju take države ne more seveda biti govora. Državi je zadača, ščititi (kakor tudi po Macchiavelliju) življenje, lastništvo in individualno svobodo, in to je edini slučaj, da narod sme vzkratiti državi poslušnost, ako ne podaje dovolj zaščite.

Hobbesovo teorijo dogovora je sprejel B. Spinoza (1632—1677), samo da na nje osnovi zameta vsak absolutizem in tolmači suvereniteto oblasti v demokratičnem duhu. Po narodi je med ljudmi sovraštvo; to pa gine v družbi, kjer se vsakdo zavoljo skupne dobrobiti nekoliko skrči in omeji; tako nastajajo zakoni in odredbe; ker pa v urejeni družbi nastane to vse dogovorno, ruši vsak tudi v istini to, na kar je pristal v dogovoru; narod je podanik zakona, ki si ga postavlja sam; on je izvor in nosilec vse državne oblasti in njen podanik. Tudi v tem se Spinoza oddaljuje od Hobesa, ker misli, da je povod nastanku države zares probitek (korist) poidecev, ki so zdrživiši se, dosegli sigurnost življenja, pravo do lastništva in svobodo v nekih zakonito določenih mejah; a s tem še ni probitnost državnega življenja; samo v državi se more razviti um in z njim spoznanje prave koristi, ki jo daje pravost.

Tudi John Locke (1632—1704) zameta absolutizem oblasti, po katerem odločuje v državi samovolja vladarjeva; narod se je radovoljno podvrgel nekim zakonom, a za čuvaja jim je postavil vladarja; tudi vladar je raditega podrejen zakonu; nad njim je vedno zakon kot izražena volja naroda. Niti po izvolitvi vladarja se narod ne odreče suverenitete niti jo izgubi, nego baš nasprotno: ako se vladar ali vlada vobče pregreši zoper zakon, se s tem stavi v opreko z narodno voljo in izgublja vso moč; suvereniteta prehaja v roke naroda, ki si more voliti drugega vladarja ali drugo vlado; hoče li državna oblast, da se obdrži s silo, nastane nujno in upravičeno revolucija. Primerno bo dodati, da so te teorije Lockeove nastale istodobno, ko je angleški parlament dobival premoč nad kraljestvom. Locke je kot mladenič doživel, da je parlament skinil kralja Karla I. (1649), da je proglasil republiko in Cromvella lordprotektorjem; ne dolgo po njegovi smrti pozivlje parlament Karla II. za kralja (1660—1685); njegov naslednik samovoljni Jakob II. mora že po treh letih (1688) bežati iz Angleške in na prestol sede zopet parlamentarni kralj Viljem III. (1688—1702). (Dalje.)

Kmet v Ukrajini.

(Po spominih poljskega grofa Staroenskega.)

(Konec.)

In grof se oare po dvorišču. Tam zagleda kmetiča, ki je pravkar zapustil svojo kočjo. Končno je imel v roki črez rame vile in tako je stopal na polje.

„Pridi sem, Kam!“ zakriči zdajci grof nad njim.

Hitro je priletel kmet na verando.

„Vlezi se na tla, ti kmetijski pes; torej gospod Jur-gjevič, pokaži, česa si zmožen.“

Tuji dom.

Novela. — Spisal M. R. P.

(Dalje.)

XI.

Tisto leto je zapadel sneg šele meseca decembra. Storila se je nato ostra zima, o kateri so govorili največ kmetje. Rekli so, da že ni bilo takega mraza trideset let, in da bo najbrž škodil žitu. Drugi so zopet menili, da so pridelki vselej tem boljši čim hujša je zima. Med pripročimi ljudmi je veljala misel o zimi za pozdrav. „Hudo zimo imamo“ — je rekel znanec znancu, in odgovor je bil vselej istotak: „Ras je! Hud mraz je.“

Berta je samovala po svojih sobah, hodila iz ene v drugo, igrala tuintam klavir, čitala knjige in vabila znance naj jo obiščejo. Mirtič se je mudil večinoma v pilarni, najel je novih delavcev, zboljšal plačo in mislil na spomlad graditi večjo in modernjšo opekarno.

V ta namen so že sekali v gozdu drevje, ki bi bilo pri zgradbi potrebno, vozili dan za dnem domov hraste, bore in smreke. Tesarji so jih obsekavali dan na dan in jih polagali potem tik ob hlevu, kjer naj bi čakali pomladi.

Na starega leta dan popoldne, ko se je mudila Berta baš v obednici in listala po nekih starih zapiskih, ki jih je našla v omari ob vratih, je pričelo zunaj na

hodniku otresati sneg od čevljev več ljudi. Potem so se odprla vrata in v sobo je stopilo dvoje deklic in dvoje dečkov. Postavili so se po vrsti in nato zapeli z nežnimi, a prijetno ubranim glasovi.

„Novo leto naj prinese
ajde in pšenice v hram!
Zdravja daj živini v hlevu,
daj veselo srečo vam!“

Dečka, ki sta stala eden na levem in drugi na desnem koncu obeh deklic, sta imela na nogah majhne škornje z zmečkanimi golenicami. Zanje so bile zatlačene hlače, ki so bile pri obeh nenavadno široke, suknjici sta imela oba nenavadno kratki, izza vrata je gledala modro-rdeče pisana pohovka, in izpod ozkih in kratkih rokavov so segale skoro do dlani rdeče voljnene zapestnice. V rdečih in premrzjenih rokav sta držala oba kučme iz polhove dlake, lase sta imela oba kratke in svetle, in ko sta pela, je gledal eden proti oknu in drugi gor nekam proti stropu.

Tudi deklici sta imeli na nogah majhne škornje, ki so gledali izpod privzdignjenih in pod pasom prevezanih kril. Glavo in rame je zavijala pri obeh temnordeča ruta, ki je bila spredaj križema položena preko prsi in zavezana zadaj v velik voz. Roke sta tiščali obe za ruto na prsih, v obraz sta bili rdeči od mraza, peli sta z visokimi in mehki glasovi in gledali pri tem skoro plašno proti Berti.

Kmet se nad tem poveljem kar nič ne začudi. Topo, ne da bi vprašal čemu? si prične slačiti ravnodušno svoje debele hlače in se vleže po tleh. Pod brado si pomakne kučmo. Na migljaj vzame Jurgjevič bič izza pasa in z vso silo mlati po kmetu.

Žvižgaje je švigal bič po zraku. Vsak udarec zapusti na telesu ubogega kmeta težke, temnordeče in krvave rane. Ne da bi zastokal, leži kmet še nadalje na tleh. Padlo je po njem že 15 udarcev, ko postane grof nestrpen, strga oskrbniku bič iz rok in prične sam udrihati po kmetu. Po prvem in drugem udarcu prične kmet stokati, pri tretjem se odtrga jermen na biču in samo držaj je ostal v grofovi roki.

„Tako tepemo trote“ je dejal grof z vidnim zadovoljstvom Jurgjeviču.

„In ti norec, služi pri cerkvi, ali ne v Podoliji kot oskrbnik. Pojdi k vragu!“

In Jurgjevič je odšel tiho po bičevnik, ki je odletel grofu v velikem loku.

Med tem se je dvignil ubogi kmet prav počasi, potegnul je hlače nazaj, padel na kolena in se zahvalil za „prijetu kazen.“

„Ni res, to budalo ne zna niti tepsti!“

„O gospod! je odgovoril kmet ponižno, res je: treh vaših udarcev ne bi menjal za njegovih petnajst.“

Dobro se je zdelo grofu po teh besedah. Pogladi se je bradico in odšel v svoje sobe. Kmet je šel na polje, Jurgjevič pa naprej za svojo srečo. In solnce je sijalo tako na pravične kakor na krivične.

In če kdo zmed čitateljev zgraža nad povedanim, naj prihrani te občutke še za hujše dogodke. Poskusiti hočem opisati prav verno grozodejstva, ki sem jih videl na lastne oči. Pri takem pripovedovanju se izvije marsikomu iz prs: „Tako je bilo pred stoletji in tako je še danes in bo tudi še dolgo trpelo, preden se take razmere nehajo.“ Toda ali more opravičiti tako grdo ravnanje molččnost na tej in nevednost na oni strani? Saj je mogoče, da je izdala vlada postave, ki prepovedujejo slične barbarizme, ali te postave veljajo za vse druge, samo za plemenitše ne. Oni lahko počno z ljudmi, kar hočejo.

Poznam velike vasi, katerih lastnik je bil umobolni žlahtnik B. M. Ukazal je nekoč poklati vse pse, kokoši itd. celega okraja, ker ob vsakem pogledu na tako žival se ga je lotil hud napad. Gorje kmetu, ki bi se drznil zazdehati ali kihnuti v njegovi bližini. Neusmiljeno bi ga dal mučiti kakor za bogzna kako velik pregrešek. Spričo njegovih napadov se je dostikrat zgodilo, da je ukazal vse kmete po vrsti preteptati. Če je med tem zaspal, so hlapci po kmetih topli toliko časa, dokler se ni gospod zopet prebudil. Mnogo kmetov so morali nato vsled slabosti odnesti v njih kočice. Tako bi vladal ta človek še leta in leta in morda še celo danes, da se ni eden njegovih sorodnikov na zvit način polastil njegovega posestva.

V moji bližini stanuje neki žlahtnik, ki ga v nasilstvih napram podložnikom ne more kmalu kdo prekositi.

Naj služi sledeče dejstvo kot dokaz temu: pastir, ki je čuval čredo ovac, ni videl, ko je napadel volk novega ovna in ga ubil. Šele kasneje je zaznal zato. Vedel je dobro, kaj ga čaka, zato je ubežal. Ovna je pustil ležati pod nekim hrastom.

Druga dne potem so ga prijeli gospodovi beriči in ga na njegov ukaz privezali k hrastu, pod katerim je ležala ubita žival.

„Pes, žri mrhovino, ki si jo dovolil volku pobiti“, je zakričal gospod nad njim, poln notranje jeze. Bilo je v juniju in ubiti oven je bil vsled vročine že ves zgnjit. Črvi so lezli po mrhovini. In vendar se je beseda gospodova izpolnila. Ali ta načrt je bil strašno grozovit: komaj so bili segujiti kosci mesa s črvi vred v pastirjevem te-

lesu, so se zajedli črvi tudi v živo meso in v treh dneh je revež pod neznosnimi bolečinami, pri polni zavesti moral občutiti, kako ga žro črvi: v tej vročini, pri tem neizmerenem smradu, žeji in lakoti. Črvi so mu požrli celo oko v glavi in skozi očesno duplino so prodrali naprej do možgan. — Imel sem priliko čitati o činih sv. inkvizicije v Spaniji, ali ne spominjam se, da bi opisoval pater Lorentes v svojem delu take grozote. Pod hrastom, kjer je končal mladi pastir na tako gnjusen način, stoji sedaj lesen križ, ki ga je zaukazal postaviti bogaboječi žlahtnik!

Ob drugi priliki je ukazal zagrebsti vaškega fanta živega v mravljišče, ker je stikal fant za medom. Na grobu le-tega nisem videl več križa.

Ker govorim že o teh strašnih činih, naj omenjam še mojega soseda C, ki zasluži pravzaprav svoje posebno poglavje.

Na tem mestu naj povem izmed obilega samo, kako je dal nekemu kmetu izruvat štiri zobe, ker mu je izrval kmet štiri vrbe. Guverner, ki je zvedel o tem zločinu, je odločil posebno komisijo, ki je imela preiskovati ta in še več drugih slučajev hudih pregreh gospoda C. Pisanje je šlo do Peterburga in konec je bil ta, da je moral plačati gospod C. vse izdatke, drugače pa se mu niti las ni skrivil. Nekaznovan in opran se je vrnil domov.

Kamjec v P. prodaja dekleta svojih podložnikov vsako za 120 rubljev v papirju in sicer ima kupec prosto izber. Ravno tako P. v Oslamovi; nečloveško trpinči vsako, ki bi se skušala z begom rešiti. Slečejo te nesrečnice hlapci na ukaz gospoda P. do nazega, privežejo jih na kol, obrijejo jim lase in nato jih prično preteptavati s šibami. Ko so prestale to kazen, morajo v največji vročini na polje, ne da bi si smele pokriti glavo. Ko sem se peljal nedavno mimo Oslova, sem videl več takih ubožic, ko so jih gnali beriči na polje. Pogled na te deklice z obritimi lasmi je bil uprav grozen. Ko sem vprašal priganjače, kaj so te reve storile, mi je eden izmed njih smehljaje odgovoril, da so izgubile pri pranju nekaj perila v potoku in ker so se bale kazni, so se skrile. Toda našli so jih, pripeljali na žlahtnikov dvor in tam so jih na ukaz gospe in v njeni pričujočnosti kaznovali na opisani način; zdaj jih ženem — je pristavil — na polje, da oplevejo pšenico. In medtem, ko je švigal z bičem po deklicah, jim je zaklical:

„Hitite, zakaj če ni pšenica do večera očiščena plevela, vas čaka še enkrat taka kazen.“

Težko je opisati gnjus, ki se me je polasčal pri takih prizorih. Ne poznam kmalu tako dobrih, skromnih, zvestih, vdanih, delavnih in z najmanjšim zadovoljnih deklet, kakor so hčere teh kmetov. Kako srce morajo torej imeti ljudje, ki se naslajajo ob mukah, ki jih morajo prenašati te ženske? Videl sem v suknarnah raznih tukajšnjih žlahtnikov izvrševanje zločinov napram deklicam, ki so najhujšega protinaravnega značaja. V Kl. ima žlahtnik podjetje za izdelovanje namiznih prtov, ki so po svoji finosti popolnoma slični holandskim izdelkom. V teh delavnicah dela mnogo deklet, morda kakih petdeset, a vse so okužene s strupom spolske bolezni, ki so jo nalezle po sinu svojega gospodarja. Malopridnež je goden za vislice, a pri prihodnjih volitvah prodre morda kot okrajni maršal.

Neki gospod Janicki iz Bračlaškega okraja mi je pripovedoval kot nekaj samoobsebi umrlivega, da so se zavezali najemniki posestev Boleslava Potočkega plačati za vsakega po nagajki ubitega kmeta 400 rubljev, za vsako tako ubito kmetico pa le 100 rubljev. —

Tako in podobno opisuje poljski grof Starcenski, kako se godi in kako se je godilo kmetom v Ukrajini.

Priporočajte in širite naš list!

Tisti deček na levi je prestavil med petjem večkrat nogo, z roko je potegnul krog ust in pel nemoteno dalje.

Berti je petje ugajalo, in ko so končali prvo pesem, jih je prosila naj zapoje še drugo. Tako mehko je bilo tisto petje, čulo se je kakor boječe hrepenenje mladega srca, kakor nekakšna skrivnosladka in tiha misel po nečem prepovedanem, je bilo. V človeku je vzbujalo nenavadno mehko razpoloženje, kakor bi dihala mimo pomlad in kakor bi bilo treba leči po mladi travi, ki je vsa potrošena z majhnimi belorumenimi marjeticami.

„Vigred je nastanila v gori, v njivi se — Duša, ki si žalostna, zdaj razžiivi se!“

Berta jih je obdarovala, in ko so odšli, je ostalo v njej za njimi neko čudovito razpoloženje. Hrepenenje je bilo to, želela je nekam daleč, v tak kraj, ki ne spominja na nikakršno minulo, na nobene dogodke, ki stoje v spominu kakor strahovi.

Počasi se je delal zimski mrak, prihajal je iz kotov, gostil se in naposled zagnil vso sobo. Zunaj je bilo videti, kakor bi se nižalo nebo boljbolj, leglo na holme in naposled na ravnine same in na njih počasi zadremalo.

Nežulja je prinesla luč, za njo je prišel Mirtič, in nato sta z Berto večerjala. Molčala sta dolgo oba, in ko sta bila že povečerjala, je pričel pripovedovati Mirtič o zidanju nove opekarne. Berta ga je poslušala do konca in

potem je izpregovorila z glasom, ki je pričal, da se je v vse te razmere globoko poglabila.

„Bože moj“ — je vzdihnila — „čemu tako vsakdanje, tako enakomerno, tako pusto življenje? Kaj je treba tega? — Jaz mislim, da naj se vbijajo in trudijo tisti, ki jim je to treba. Nam je pač vse to nepotrebno.“

Mirtič ji je gledal pozorno v obraz in čakal, da je končala.

„Ali nimamo pri nas dovolj denarja?“ — je nadaljevala z vprašanjem. „Jaz mislim, da bi ne bilo treba zidati opekarne, ampak umestno bi bilo prodati vse posestvo in iti kam drugam, v mesto, med ljudi, kjer človek vsaj ve, da živi. Ali kvečjemu, če bi se ne prodala hiša, da bi se človek lahko peljal tako včasih spomladi, ko vse zeleni in cvete, ali poleti, ko so noči zunaj tako lepe in tople, malo na deželo. To ni življenje tukaj, ampak nekakšno mučenje samega sebe, nekakšno umiranje, ki je neznosno.“

Mirtič se je naslonil v stolu nazaj, nasmehnil se je mirno in pričel potem pripovedovati popolnoma vljudno.

„Jaz ne vem, česa ti primanjkuje“ je dejal „ampak mislim si, da bi potrebovala nekoga, ki bi posvečal več časa tebi, ki bi ljubkoval s tabo in tako naprej. Ker sem jaz tvoj soprog, bi moral jaz opravljati ta posel, ampak jaz nisem volej za te stvari razpoložen. Včasih na primer, kadar se poloti človeka nekakšna notranja mehkoča, stori pač kaj takega in čuti zato celo potrebo. Ali to je redko — vidiš, jaz

Uspehi materinskega zavarovanja v Franciji.

(Tudi našemu ženstvu v opomin)

Francija je v nevarnosti, da postane država druge vrste. Pred sto leti so tvorili Francozi sedemindvajseti del evropskega prebivalstva danes le še dvanajsti. V letu 1820. je prišlo v Franciji na 1000 prebivalcev letno 31·8 porodov, v letu 1870. le še 26·2, v letu 1900. samo 21·4 porodov. Pred sedmimi leti je število novorojencev malo naraslo (1900 — 827.297; 1901 — 857.274) a že pred tremi leti je zopet padlo (1904 — 818.229).

Če primerjamo to število z istočasnim številom porodov v Angliji, Avstriji in Nemčiji, se nam mora zdeti zelo sumljivo, in to tembolj, ker ni število umrlih nič manjše v Franciji kakor drugod. Leta 1903. je znašal v Franciji prebitek novorojencev nad umrlimi komaj okrog 50.000 glav, med tem ko je znašal ta prebitek v Angliji, Avstriji in Nemčiji desetkrat toliko t. j. 500.000 duš, na Nemškem celo blizu 600.000.

Leta 1902. so potrdili na Francoskem 154.000 rekrutov, leto za tem 22.000 manj. Pokazalo se je torej nazadovanje tudi v novačenju, kjer vendar ne zbirajo tako zelo moštva, kakor pri nas ali na Nemškem. Saj umre v Franciji na vsakih 100.000 vojakov 511 mož, na Nemškem le 223, četudi se zgodi med francoskim moštvom manj samomorov (32) kakor na Nemškem (42 na 100.000 mož).

Samoobsebi je umljivo, da so storile francoske oblasti in narodni krogi vse, da povišajo število porodov. Francoski senat je imenoval celo posebno komisijo, ki naj bi proučevala obrezljudenost Francije, in potem nasvetovala, kaj bi bilo proti temu storiti. Toda ta komisija ravnatoko ni mogla povišati števila novorojencev, kakor cela vrsta raznih oblastvenih odredb. Pred štirimi leti je komisija svečano zaspala, ko ji vlada ni hotela postaviti nobene svote v svoj proračun.

Ako se torej ni posrečilo povišati števila novorojencev, je bilo treba poseči po drugem, edino preostalem sredstvu: skrečiti število umrlih. Tako so res pred nekaj leti cepljenje koz dejanski izvedli, napravili so posebne ubožne lekarne, za boj proti jetiki takozvane „dispensaires antituberculeuses“, ki kažejo prav dobre rezultate, upeljali so delavsko zavarovanje, ustanovili društva v svrhu bojevanja proti uživanju opojnih pijač, nadalje druga, ki skrbje za zdrava stanovanja itd. Predvsem pa so skrbeli, da se zniža število smrti pri dojenčih, kajti nobena država nima tega števila tako visokega, kakor Francoska.*

V tem oziru ima v Franciji velike vspehe dvoje naprav: mutualité maternelle izboren zistem materinskega zavarovanja v zvezi z institutom v svrhu dobave dobrega mleka: oeuvre sociale du bon lait. V kom obstoje uspehi teh dveh naprav? Po Wolfovi statistiki umre v višjih stanovih 8·9 %, v srednjih 17·3 % in v nižjih 30·5 % vseh dojenčev. Znana berlinska zdravnica dr. Neža Bluhm navaja v Weylovem Handbuch der Hygiene kot zgled neko tvorniško podjetje: „Med tem ko je umrlo tam izmed več sto novorojencev tvorniških delavk 38 do 39 % dojenčev tekom prvega leta, je padlo to število na 25 % kakorhitro so dovolili nosnim delavkam šest tednov pred in po porodu polno plačo, ne da bi morale biti ta čas pri delu v tvornici.“ Torej celo po taki skrbi še vedno 25 % smrtnih slučajev, dočim v boljših stanovih le 8·9 %.

Danes umre povprečno v Nemčiji nad 20 % novorojencev, v Franciji 12·6 %. Četudi je število umrlih do-

*) Slavní francoski pisatelj Emil Zola slika v svojem velikem romanu „Plodovitost“ prav verno, kako se skrbi za dojenčce na Francoskem! Kdor ima priliko, čitaj to knjigo!

imam polno skrbi in posla, vse to veliko gospodarstvo je na moji glavi in naposled — kam bi prišlo vse, če bi bil jaz tak? Saj te imam sicer rad“ — je sklenil in ji pogledal potem mirno v obraz.

„Ne“ — je odgovorila Berta — „ne, ne! Ti misliš drugače in razumeš napačno. Jaz mislim samo to, da bi se poslovala od teh krajev in šla kam drugam, kjer ni vse tako vsakdanje.“

„Ti misliš torej resno na opustitev trgovine?“ jo je vprašal nato in prižgal cigaro.

„Resno“ — je odgovorila in pogledala mirno v njegov obraz.

„No“ — je rekel — „potem imaš ti pač čisto krive pojme o življenju. Življenja dolžnost je delo. To je usojeno tako, človek se rodi zato, da dela in se trudi neprenehoma do tistih dob, dokler ga ne zapuste moči. Tako mlad in čil, kakor sem, naj bi po tvojem mnenju opustil vse posle, prodal vse skupaj, odšel v mesto in se vdal tam nekakšnemu lovu po zabavi. To, vidiš, bi bilo nekaj, kar bi storil proti sebi samemu, proti lastni naturi bi se silno pregrešil. In ker to spoznam, in ker spoznavam poleg tega tudi sebe samega, se ne bo to pač nikoli dogodilo.“

Nato je za nekaj časa utihnil, prižgal je vnovič cigaro, ki mu je bila med govorjenjem ugasnila, kadil nekaj časa in dostavil z nekoliko izpremenjenim glasom:

(Sledi.)

jencev v Franciji zdaj skoro polovico manje nego v Nemčiji ali Avstriji, — kakor je razvidno iz pariške statistike „Annuaire statistique de la ville de Paris“ je umrlo v Parizu leta 1902. komaj 10 % vseh dojenčev*) — vendar nas mora močno presenetiti, da je umrlo predlanskim izmed 972 novorojenčev institutu „mutualité maternelle“ pripadajočih mater le 3 %.

Kako je torej to društvo, ki kaže tako velik uspeh?

Na berlinskem kongresu v letu 1890., kjer so bile zastopane skoro vse večje svetovne države po svojih zastopnikih, je bila sprejeta sledeča teza: „Porodnici naj se ne dovoli prej na delo, kakor štiri tedne po porodu.“ Francosko sekcijo je zastopal na tem kongresu Jules Simon kot predsednik. Ko se je vrnil v Francijo, je znal zainteresovati celo javnost za to tezo.

Pri razpravi o zakonu v svrhu ureditve ženskega in mladoletnih dela so diskutirali tudi to tezo v francoski zbornici. Toda če bi postala iz tega stavka postava bi bilo treba državi v ta namen privoliti večjo vsoto, in tega kamera ni storila. Pač pa so podpirali zadevo v toliko, da so se dobila privatnim potom (četudi daleko nezadostna sredstva in je imel zadnjič Jaures popolnoma prav, ko je šibal tako neusmiljeno delo francoske vlade v zadnjih dveh stoletjih) sredstva, ki bi omogočila izvrševanje te najnujnejše potrebe materinskega zavarovanja.

Pariški industrijalec in bogataš Poussineau (Pusinô) je ustanovil v sporazumu z zbornicami treh sindikatov za šivanje, pletenje bordur in vezenje v februarju leta 1891. takozvano „mutualité maternelle“ pod protekcijo vdove po umorjenem republikanskem predsedniku Carnot.

Namen tega društva je bil, poiskati toliko sredstev, da omogoči delavskemu stanu pripadajočim materam po porodu popolni štiritedenski počitek, da se morejo v tem času docela posvetiti svojemu novorojencu.

Ženske, ki so pristopile temu zavarovanjskemu zavodu, so se morale obvezati plačati letno tri franke (okrog 3 K). Zato pa so dobile takoj po porodu 48 frankov v štirih obrokih in poleg tega še nagrado 10 frankov, ako imajo novorojenca pri prsih.

Tri leta se je omejeval ta zavod le na delavke imenovanih treh sindikatu ženskih delavk, leta 1904. pa je razširil svoje delovanje vsled vsestranskih zahtev po celem Senskem departmâ. Število zavarovanih mater je še istega leta (1904) poskočilo od 1700 na 10.000 in zdaj jih šteje ta zavod že bizu 50.000. Pa tudi po ostalih provincijah francoske republike so se ustanovile podružnice. Danes jih štejemo nad 150.

Ker pa je na novorojenca treba zlasti paziti prvih 18 mesecev, stoji ta zavod še z dvema drugim institutom v neposredni zvezi:

1. consultations de nourrissons = posvetovalnice v zadevi dojenčev, kjer dobe matere brezplačni pouk, kako postopati z dojenčcem kako jih preživljati in ne manj nasveti materam ter sploh vsa higijena v takih slučajih;

2. oeuvre du bon lait = že omenjeni zavod v svrhu oskrbe in nadziranja mleka v bakteriološkem in kemičnem oziru. Liter takega mleka v vsake škodljive kali prostih steklenicah dobe matere za 20 santimov (okrog 20 v). Ta zavod je razdeljen v vse polno sekcij, kjer opravljajo potrebne posle kot častno opravilo dame premožnih slojev.

S takimi pripomočki se je posrečilo zavodu mutualité maternelle doseči res velike uspehe. Navajamo naj kot presenetljivi primer poročilo iz leta 1905.: porodov 1445. Mrtvorojenih oziroma nekaj ur po porodu umrlih otrok je bilo 68. Preostane torej 1377 novorojenčev. Od teh jih je bilo pri materinih prsih 1200, 23 pri prsih najetih dojilk in 80 je dobivalo mleko iz steklenice. 90 % otrok je dobivalo torej materinsko mleko. Vseh sekcij, ki so dejansko delovale v letu 1905. je bilo 29. Na novega leta dne se je ustanovilo devet novih.

Ni nam treba navajati daljnih podrobnosti: že iz tega je razvidno. Če bi imela francoska vlada dovolj veselja in volje, da bi materinsko zavarovanje vpeljala kot splošno po celi republik, kako velike uspehe bi imela. Obenem nam kaže uspešnost take socialne politike, da je treba i pri nas skrbeti za tako varstvo porodnic in novorojenčev delavskih slojev. Koliko ekonomske sile ne zagrebemo vsako leto v grob samo zbog lastne malomarnosti in brezbriznosti.**)

*) Seveda moramo pomisliti, da pride veliko pariških otrok na deželo in umro tam. Glej tudi v tem oziru Zolajev roman „Plodovitost“.

**) Pri tobačnih delavkah se zgodi n. pr. največ ponesrečenih porodov in umre največje število novorojenčev. Smrt slodnjim provzroča zlasti tobačni strup nikotin, ki ga vrvkava dojenec z mlekom vred iz materinih prs. Glej več dr. Bernson: Nécessité d'une loi protectrice pour la femme. Lille 1899. — Hirschberg: die sociale Lage der arbeitenden Klassen in Berlin. — Martin: Ausschließung der verheiratheten Frau ausser Fabrik itd.

Politični pregled.

Avstro-ogrski prestolonaslednik.

Imeli smo že priliko, pečati se v tem listu z osebo avstro-ogrskega prestolonaslednika Frana Ferdinanda, ki naj postane glasom habsburško-hišnega dednega prava tudi cesar — Slovencem. Naravno, da nas morajo zanimati zato zlasti njegove zmožnosti in njegovo splošno naziranje.

Fran Ferdinand se je pečal do sedaj z drugimi stvarmi malo, največ je imel opraviti z vojaštvom.

Po mišljenju nam je znan prestolonaslednik kot nazadnjak; pred leti se je celo odločno potegoval za razne klerikalne naprave, kar mu je zlasti vsa napredna javnost v Avstriji zelo zamerila. Dolgo časa je šumelo po časopisju o tem in naposled se je zgodilo, morda ravno pod utisom tega pisanja, da se je prestolonaslednik potegnil popolnoma v ozadje. In zdaj zopet ni javnost zadovoljna: vedeti hočejo, kaj dela in kako misli prestolonaslednik. Toda to je nekaj jako težkega, ker se ravno preskrbno prikriva. Ali kaj si hočemo drugega misliti, nego da je prestolonaslednik še vedno istega prepričanja, kakor so mu ga udahnili kot otroku.

Cesarjevič Rudolf, ki je končal leta 1889. nasilne smrti, je bil v tem oziru ves drugačen in narodi so si obetali novega cesarja Jožefa II., prijatelja ljudstva.

Z osebo prestolonaslednika se pečamo danes v očiglednem procesu, s katerim je nastopil neki Nobili proti habsburški familiji.

Znano je, da imajo Habsburžani v Tivoljskem letovišču blizu Rima lep gradič, ki je sedaj last prestolonaslednika. In ta Nobili je bil upravitelj tega gradu. Ker je dal napraviti več nujskih popravil, je predložil račun cesarski hiši, toda svojega denarja ni mogel dobiti na noben način. Zdaj je nastopil s tožbo, čeprav je že nad 20 let, kar teče dolg.

In pri tem procesu je bilo prečitano tudi jako interesantno pismo pokojnega Rudolfa. Pismo je vzbudilo velik senzacija zlasti v rimskih krogih. List je datiran z dne 29. junija 1884 in naslovljen na tedanjega princea Viljema Pruskega. V tem pismu se pritožuje Rudolf temu princu, sedanjemu nemškemu cesarju, o sedanjem avstro-ogrskem prestolonasledniku, da le-ta noče plačati računov, češ da ga je že ponovno naprosil, naj uredi zadevo. Pokojni Rudolf se izraža v tem pismu o prestolonasledniku nadalje tako: „Fran Ferdinand se kot dragonski lajtnant samo amizira, denarne zadeve prepušča grofu Seilerju, ki ga jaz ne poznam in ga doslej niti videl nisem, vem samo, da je ta grof velik ultraklerikalec, ki ga imajo jezuitje popolnoma v svoji oblasti. Kaj je od takih ljudi pričakovati, ve Vaša Visokost.“ (Princ Viljem je bil namreč velik protivnik jezuitom.)

Inozemski listi, ki so objavili to pismo, nam proročujejo jako nazadnjaškega, klerikalcaem jako vdanega vladarja.

Iz Nemčije.

Prvo zasedanje nemške državne zbornice ni prav nič plodovito. Prej se je dolgo časa vlekla debata zaradi proračuna. Vladi je bilo dovoljeno vse, kar je hotela, tudi tisti milijoni za afrikanske kolonije, ki jih je potrosila vlada zlasti zaradi vojne z divjimi zamorci in ki jih prejšnja zbornica ni hotela dovoliti. Klerikalni centrum in socialisti so bili odločujoči za odklonitev.

V novi zbornici pa je dobila vse: socialisti so v volilnem boju zgubili 36 poslancev, torej so pritisnjeni zelo ob steno in na njih mesto so prišli liberalci. Ti in pa centrum sta postala sedaj opora vladi. Nemški državni kancelar je imenoval to čudno liberalno - klerikalno zvezo, konservativno-liberalno sparitev.

Zdaj so binkoštni prazniki pred durmi in poslanci dobe daljše počitnice. In kakor je razvideti iz silne naglice, s katero rešujejo razna vprašanja in predloge, se vsem poslancem jako mudi na počitnice. Socialistični vodja Bebel je dejal o priliki zaključka debate o proračunu, da bo pozitivni uspeh tega zasedanja jako minimalen. Razen dovoljenega proračuna ni naredila nova zbornica ničesar, kar bi bilo treba posebej omenjati. In vendar je že četrto mesecev, kar je izvoljena.

Dolge in široke razprave o zadnjem izidu volitev, ki so javnost tako presenetile, so zdaj nekajleno jenjale. Bebel je dejal pred volitvami, da hoče njegova stranka v tem volilnem boju liberalno levico docela zdrobiti, toda zgodilo se je ravno obratno. Liberalci so namreč napeli vse strune in s pravo besnostjo so se zagnali na socialistične trdnjave, katerih je kar tri ducate padlo v druge roke. Liberalce do take strupenosti so pripravili socialisti sami, ne ravno toliko s svojim ortodoksizmom in dogmatizmom, pač pa z mnogimi žaljivimi in uprav malenkostnimi napadi narazne liberalne veljake, ki so vsaj nekateri jako inteligentni, a imajo to slabost, da ne prisegajo brezpogojno na Marksovo dogmo. Spominjamo le na napade v nemških socialističnih listih na naprednjake kakor so profesor Werner Sombart, pastor Naumann itd.

Ni čuda torej, ako so vsi ti, ki so prej tako simpatizirali s socialisti, se postavili končno na svoje noge. Svaka sila do vremena. Liberalci so v svojem boju napram socialistom načelnega mnogo zagrešili, to stoji in tega tudi najodločnejši liberalni voditelji ne prekrivajo več, tudi taktičnega mnogo, toda pomisliti moramo, da so se tudi nemški socialisti mnogokrat združili z največjimi nazadnjaki, samo da so propadli — liberalci.

Po volitvah dne 14. maja.

Uspeh, ki ga je dosegla pri volitvah dne 14. maja socialno - demokratična stranka je tako velik, da presega daleč vsa pričakovanja celo v njih stranki sami, in vendar je vsaka stranka zase vedno precej optimistična.

Pri volitvah leta 1897. so dobili socialisti 14 poslancev, l. 1901. so jih dobili 11 in zdaj 1907 jih imajo že 58, poleg tega so v nad sto okrajih v ožji volitvi, iz katere ponesejo še marsikatero zmago, tako da bo socialističnih poslancev v novi zbornici najmanj 70. Dr. Lueger jih računi celo do 80. Prej so tvorili socialisti približno $\frac{1}{42}$, zdaj približno $\frac{1}{6}$ vseh poslancev. In to je v resnici napredek, ki je zelo presenetljiv.

Ta izid in pa nadalje dejstvo, da so vse takozvane narodno - radikalne stranke žalostno podlegle, največkrat ravno v boju proti „mednarodni“ socialni demokraciji, nam živo spričuje, da v masi ne tiči razum in umevanje za ideologije, ampak da odloča pri njej v prvi vrsti vprašanje kruha. In v tem oziru je ravno socialistična stranka zelo realnega pomena. Prihodnost pa imajo stranke, ki znajo združiti narodnost in gospodarstvo.

Zelo močna je izšla iz boja tudi krščansko - socialna stranka. Znamenje, da tudi v politiki odloča prerada skrajnost v tem ali onem oziru: ali klerikalec ali socialist. Na celi črti so podlegle vse takozvane meščanske, napredne ali liberalno nazvane stranke: naravno, da vsaka stranka ni mogla samo prodirati. Morajo biti tudi take, na katerih račun triumfujejo druge.

Ker je izvršiti še ogromno število ožjih volitev in so volitve v Galiciji in Dalmaciji še v mnogih krogih sploh neizvršene, je danes nemogoče, govoriti o podrobnejši konstelaciji prihodnje zbornice. Gotovo je le, da poleg poljskega kola, socialistov in klerikalcev ne bo nobene druge stranke ki bi štela večje število članov, pač pa bo poleg teh treh še mnogih manjših, ki pridejo v poštev šele v celoti, ako je mogoče misliti, da se združijo v gotovih vprašanjih v poseben blok, kakor se tuintam še zdaj piše.

Kritičen položaj na Španskem.

V Spaniji je prodrlo pri zadnjih volitvah v parlament, kakor smo že poročali, največ privržencev klerikalno-konservativne stranke. 258 je nazadnjakov proti 62 naprednjakov in 33 republikancem. Klerikalna stranka ima torej moč in lahko majorizira manjšino kakor njej drago.

Mladi kralj je otvoril novo zbornico s posebnim nagovorom, ki pa ni nikogar zadovoljil. Celo najzmernejši listi pišejo o prestolnem nagovoru, da je bil jako plitev, brez vsebine, brez jedra, samo nekaj splošnih opomb in nekaj fraz o reformah, ki naj se izvedejo, o katerih pa se nič ne pove, kakšne naj so. Vse časopise naglašajo, da ni iz tega nagovora (ki so ga kralju seveda spisali ministri) nič drugega spoznati, kakor da manjka vladi volja do resnega dela na polju reform, ki pa so vsestranski nujno potrebne. Ves nagovor je bil spisan tako, da se jasno vidi, da čuti konservativna vlada, četudi se opira na tako večino kako slaba je njena pozicija pri ljudstvu in da je tak izid volitev pripisovati le najhujši agitaciji s strani duhovščine in drugih, v klerikalni službi stoječih agitatorjev. Vlada ne vidi niti v sebi toliko moči niti v klerikalni stranki tisto sredstvo, ki bi rešilo deželo iz bede in nazadovanja, v katero se pogreza vedno bolj.

Hud udarec je prizadel vladi sedaj še vodja španske liberalne stranke Moret. Konservativna vlada je namreč klerikalcem na ljubo (in morda tudi po lastnem nagnju) sama posezala v boj pri volitvah na škodo liberalcem. Poleg tega je izdala več proti vsem naprednim strankam naperjenih odredb.

Zato je sklical Moret vseh 62 poslancev in nekaj starejših voditeljev svoje stranke na posvetovanje, kjer je zagovarjal načelo abstinence. In res je sklenila lib. stranka popolnoma ločiti se od parlamenta, nobeni seji prisostvovati pač pa hočejo nastopati proti vladi na ljudskih shodih in v svojem časopisju.

Ta sklep liberalne stranke je klerikalno vlado prav tako presenetil kakor je po drugi strani spravil v uprav mučen položaj, ki postaja celo zelo kritičen. Španska vlada je v zagati, iz katere si ne ve izhoda.

(Kakor znano, je bil pred kratkim preklican v Španiji tudi civilni zakon in mladi kralj govori ob vsaki priliki samo o vatikanskem glavarju. Papež se je ponudil zato tudi mlademu, komaj 21letnemu kralju Alfonzu za botra njegovemu sinu, ki se mu je porodil pred nekaj dnevi).

Protiv Henriku Sienkeviciu.

Poljski pisatelj Henrik Sienkjevici je znan tudi Slovencem. Kdo še ni bral njegovega velikega zgodovinskega romana Z ognjem in mečem? V njem se nam slika veliki boj med Poljaki in Ukrajinci, kjer zmaga naposled poljski orel nad prostrano Ukrajino.

Ganljivo so slikani razni prizori iz teh dolgoletnih bojev in človek se mora dostikrat nad grozovitostjo Ukrajincev, kakor nam jih slika Sienkjevici, kar razgreti. Za osnovo svojemu romanu je porabil boje, ki so jih vodili Ukrajinci proti Poljakom, ko so spadali 1340—1772 pod poljsko kraljestvo.

Ker so Poljaki ukrajinske domačine zatirali, so se seveda leti tujemu gospodarstvu vedno iznova upirali.

Po Perejaslevski pogodbi leta 1654. stopa Ukrajina kot odpor proti Poljski z moskovskim carstvom v zvezo na podlagi avtonomije in federacije. To zvezo je sklenil Bohdan Hmelnickij po zmagah, ki jih je izvojeval proti poljski kraljevini, da utrdi s tem Ukrajino.

In ravno te boje Hmelnickega nam slika roman Z ognjem in mečem. Toda v tem romanu je mnogo tendencioznosti v prid Poljakom, o kateri sicer nočemo trditi, da je bila napravljena namenoma, kajti pri pisatelju-umetniku se nam ne zdi kaj takega v taki meri mogoče, vzlic temu pa je pisan roman v smeri in smislu, ki nam ne kaže obeh medsebojno bojujočih se narodov v isti luči.

V Rusiji živeči ukrajinski visokošolski profesor je zato napisal daljšo razpravo, v kateri se na podlagi zgodovinskih dejstev obrača sicer vljudno a odločno proti Sienkjeviču.

Ker je delo, ki prične izhajati v kratkem času v Ukrajinskem Vestniku,*) izhajajočem mesečno na Dunaju, jako zanimivo tako za poznavalce kakor za nepoznavalce omenjenega zgodovinskega romana, ker se peča z važnimi zgodovinsko-političnimi vprašanji, smo namenjeni tudi slovenskemu občinstvu poročati o tem delu, ko izide v tisku, podrobneje.

Vojska z Italijo.

Odkar je izdihnil pod roko morilčevo prejšnji italijanski kralj Umberto in je zasedel kraljevi prestol njegov sin Viktor Emanuel II., se je v razmerju Italije napram Avstriji mnogo premenilo. Splošno je znana ekspanzivna politika sedanjega italijanskega kralja in njegova častilakomnost, postati gospodar na Adrijanskem morju ter si prisvojiti vsaj nekaj kosov Balkanskega polotoka.

Ta del Balkana je pred vsem obrežje v Albaniji, t. j. oni del Turčije, ki meji na Adrijansko morje. Med Albanci ali Arnavi imenovani, katerih je toliko kot nas Slovencev — rajši nekaj manj — vlada že dolgo časa nezadovoljnost napram turški vladi. To nezadovoljnost bi radi napravili Italijani za svojo narodno stvar, ker že so nekateri staknili, da so Albanci celo neko Italijanom sorodno pleme. Kdo so Albanci v resnici je danes nedognano. Govore jezik, ki je mešan z grščino, slovanščino in romanščino. Navadno jih smatrajo kot potomce starih Ilirov, po turškem naziranju starih Pelazgov.

Italijanska vlada ve dobro, če dobi v svojo last vsaj ozek pas ob albanski obali, igra napram edini avstrijski luki isto vlogo kakor jo igra Anglija napram drugim državam, s tem da je posedla morske ožine Dardanele, Suez in Gibraltar. Ako pride namreč del albanskega obrežja v italijanske roke, je dobila Italija v popolno last morsko cesto Otrantsko, ki loči Adrijansko morje od Sredozemskega. S tem bi imela Italija oblast tudi nad Avstrijo, kajti lahko bi ji zaprla pot v Sredozemsko morje in odtod še naprej, ker bi brez njene privolitve ne smelo nobena avstrijska ladja preko Otrantske ceste.

Italija ve prav dobro, da bi se temu načrtu, ki bi ga hotela izvesti, Avstrija z vso silo in odločnostjo uprla. Vsled tega se pripravljala naša sosednja država, da bi bila dovolj močno, kljubovati Avstriji. Ne torej zaradi Trsta, o katerem je javna tajnost, da se ga je zavezala Avstriji braniti nihče manj nego Anglija, ampak zaradi Albanije je mir v nevarnosti.

Italija ve, da je samo ob sedanjem svojem položaju preslaba, da bi izvedla svoj načrt. Zato pomnožuje svoje bojno ladjeve, ki je že mnogo močnejša nego avstrijsko; preustrujala je vojne čete alpinov, ki leže ob avstrijski meji; Verono, ki leži tik Avstrije, hoče izpremeniti v veliko taborišče, kjer bi bile zbrane velike vojne sile; Benetke izpremene v veliko bojno luko. Ali naj je taka nervoznost ob avstrijski meji samo za kratek čas?! Čemu snovanje nove bojne eskadre, obstoječe iz ladij po 17.000 ton, ki bodo napravljene navlaš za Adrijo?

Italijanski zunanji minister Tittoni je sicer dejal v sredo pri seji kamere, da zasleduje Italija zgolj miroljubne cilje in hoče nastopati v balkanskem vprašanju vedno v popolnem soglasju z Avstro-ogrsko in Rusijo, toda kdo pripisuje takim frazam kaj resnega pomena?

Da se je mudil ne dolgo tega italijanski kralj v Atenah, bodi le mimogrede omenjeno. Opozarjamo pa naj na njegovo zvezo s črnogorskim dvorom.

Črna gora je Avstriji huda in stara nasprotnica. Soproga italijanskega kralja je hčerka črnogorskega kneza Danile, torej dvojen vzrok in povod intimnim zvezam med Italijo in Črno goro. Italijanski ženijski oficirji utrjujejo Njeguš, nad dalmatinsko bojno luko Kotor ležeče črnogorsko mestece, ki postane v resnem trenutku Kotoru lahko jako opasno; italijanski kralj je podaril svojemu črnogorskemu tastu cele baterije kanonov.

Italija se pripravljala in čaka samo pri-like.

*) Toplo priporočamo v naročitvah nemščine zmožnim somišljenikom: Ukrainische Rundschau, Dunaj XVII., Frauenfelderstrasse 2, na leto 6 kron. Izhaja v mesečnih zvezkih po 40—60 strani.

Dnevne vesti

a) domače.

— **Državna obrtna šola v Ljubljani.** Pred več leti je bila velika komisija, ki se je odločila po dolgem iskanju za stavbišče na Prulah. Sliši se, da so sedaj celo vsi načrti gotovi — in sedaj baje rečejo gospodje pri naši vladi, da Prule niso primerno stavbišče, ker da ni temelja.

— Celo ministristvo je neki nejevoljno nad tem postopanjem? — Ali pred petimi leti to gospodi ni prišlo na misel? — Ali pa imajo mogoče tisti prav, ki so mnenja, da je to le pretveza in da se gre gotovi gospodi edino za zavlačevanje, samo da se Ljubljana oškoduje! — Ako je za druge stavbe na Prulah temelj, že bode gotovo tudi za obrtno šolo. Pozivljamo deželni odbor, mestni zastop ter trgovsko in obrtno zbornico, da storijo vse zakonite energične korake, da se stavba pospeši! — Ako je pa treba deželnega zbora, da določi deželni prispevek, tedaj se naj skliče deželni zbor, da se reši ta prevažna gospodarska zadeva!!!

— **Ljudsko izobraževalno društvo „Akademija“** v Ljubljani je poslala danes v Zagreb deputacijo treh članov, ki naj zahvali zagrebško vseučilišče na krasnih predavanjih, ki so jih prirejali profesorji in docenti zagrebške univerze pretečeno zimo v Ljubljani.

— **Samonemški pečat** ima kranjsko deželno predsedništvo. Zastopniki — bivši — slovenskega naroda ali vas ni sram? Bodočim zastopnikom pa v blagohotuo uvaževanje.

— **Veliko apneno peč** sta si sezidala posesnika Turk in Zabukovec v Ložu na Notranjskem.

— **Tatvina mladoletnih otrok.** V Trbovljah ob kranjsko-štajerski meji je izmaknil neki 10 letni fantek 186 K in jih hotel zapraviti. Dečka so zaprli. — V Lomeh nad Idrijo so prijeli orožniki nekega 11 letnega dečka zaradi tatvine. — Mi res ne vemo, ali bo ječa pri tako mladoletnih kaj izdala. Ni nobenega drugega sredstva pripraviti otroka na boljšo pot, kakor zapor ali orožnik? Nam to tatov ne vzgaja kar sistematično?

— **Upraviteljstvo Toplic na Dolenjskem** razpošilja prospekte po slovenskih krajih samo v nemškem jeziku. To more delati le aristokratska okostenelost in zaostalost, a vsekakor je za današnji čas skrajna netaktnost, da ne rečemo nesramnost, pošiljati iz slovenskega kraja slovenskim strankam nemške reklamne dopise, kar naj blagovoli visokorodno upraviteljstvo knez-Auerspergovih toplic vzeti na znanje. Stvar slovenskega občinstva in slovenskega zdravništva pa bo, dati visokorodni gospodi primerno lekcijo.

— **Samomor 80 letnega starca.** V Hotedršici se je obesil 80 letni prevžitkar Tomožin. Svoj čin je storil v hipni blaznosti.

— **Požar na kmetih.** Predpreteklo nedeljo je pogorela v Studu pri Domžalah hiša in svinjak kočarja Gašperja Habjana. Škode je 1700 K, zavarovalnine pa 1000 K.

— **Žrtev svojega poklica.** Poročali so o nesreči delavca Grila na Nabrežini. Skala, ki je padla nanj ga je tako težko ranila, da ni bilo nobee pomoči več. V tržaški bolnišnici je zdaj Gril umrl za ranami. — V neki tržaški tvornici je padel na 68 letnega delavca Komarja kotel polvreglega olja. Starega moža so prepeljali v bolnišnico. Kakor pravijo, so opekline tako hude, da bo Komar jedva okrevale.

— **Požar pri Ptujju.** V sredo je pogorela v Krčovini pri Ptujju hiša in gospodarska poslopja čevljarja Murka. Požarna bramba, ki je hitro prihitela, ni mogla mnogo rešiti, ker je bilo vse s slamo krito.

— **Pogumna mati.** V Mariboru je padel v Dravo deček Franc Kristl. Mati je skočila za njim in ga z nevarnostjo za lastno življenje rešila.

— **Lovska vest.** Pred nekaj dnevi je ustrelil Benedek iz Laškega trga na bližnjem Maliču krasnega divjega petelina V bližini je sedel še eden. To je sedaj že tretji znani slučaj, da se je dobilo v teh hribih divjega petelina. Nekateri lovci so mnenja, da se seli divji petelin v te hribe, ker je tu še mnogo gozda. Poprej je bilo tod dobiti le mnogo gozdnih jerebic.

— **V kleti utonil.** Hlapec posestnika Fluherja v Šent Ilju v Slovenskih goricah na Štajerskem je prišel 28. m. m. v klet, v kateri se je nabralo vode. Popadla je hlapca božjast in je utonil v kleti.

— **Cerkveni tatovi.** V noči od 9. na 10. maja so vlomili neznan tatovi v romarsko cerkev na Zezlju pri Vinici. Prišli so skozi okno. Poškodovali so tudi tabernakelj. Koliko so napravili škode, nam ni znano.

— **Na stopnicah je obležal.** Mariborskega nadinženerja Jakob Steinka je zadela srčna kap. V terek zjutraj ga je našla raznašalka časopisov na stopnicah mrtvega.

— **Tatovi v Mariboru.** V Mariboru je ukradel neznan uzmovič nekemu častniku v Tegetthofovi cesti daljnogled, vreden 180 K. — Tvorničarju Picklu pa je nekdo izmaknil pri Gambrinusu kolo.

— **Zmaga pri občinskih volitvah na Koroškem.** V občini Libuče pri Pliberku so ugrabili Nemci Slovincem pred tremi leti tretji razred občinskega odbora. Slovinci so si zdaj ta razred zopet priborili nazaj. Prvi razred je bil doslej vedno v nemških rokah, to pot prvič so si ga priborili slovenski kmetje. Razmerje glasov v tem razredu je bilo 8:3, oziroma 9:4.

— **Prestrašenost vzrok nagle smrti.** Janez Podgornik zidar in posestnik v Šempasu je z drugimi sosedi delal na Bledu. V nedeljo je prišel domov. V pondeljek se je vrnil na Bled. V bližnjem hotelu pod postajo je pil

vrček piva. Kmalu potem ga napade glavobol. Le s težavo je prišel na stanovanje, se vlegel in ne več vstal. Naval krvi mu je povzročil unetje možganov, v terek zvečer je bil že mrtič. Zapušča vdovo in sedem nedoraslih otrok. Vzrok baje prestrašenost radi neke namišljene nesreče, katere pa ni zakrivil. Preden je odšel od doma, je nekega pijanca vrgel iz hiše in odšel od doma v strahu, da se je oni pijanec ponesrečil, kar pa se ni zgodilo.

— **Iz Gorice.** V pisarni Holzerjeve tvornice so v noči od srede na četrtek vlomili neznan tatje. Vzeli so le za 25 K pisemskih znamk. — Jožef Gorjanec, gostilničar na Kornju je našel v terek v svoji gostilni večjo svoto denarja, ki ga je izročil policiji.

— **Napad na mešetarja.** V noči minulega torka na sredo se je izvršil roparski napad na cesti blizu Ločnika na Goriškem. Dva roparja sta napadla 30 letnega mešetarja Avg. Marego iz Fare, pobila ga na tla ter ga oropala več sto kron. Marego leži v bolnišnici.

— **Novice iz Trsta.** Neki hlapec je vedno dražil 15 letnega fanta Kovačiča iz Krasa doma zaradi njegove narodnosti. Fant se je zadnjikrat, ko mu je voznik zopet smešil njegovo narodnost, tako razljutil, da je pograbil puško in ustrelil voznika v hrbet. Kroglja mu je prišla pri popku ven. Ranjenec se je seveda koj zgrudil in v dveh urah umrl. Zapustil je ženo in otroka. Bil je uslužben pri spediterskem društvu „Adriatica“. Kovačič je zbežal po činu, a so ga prijeli in aretirali. Pri zaslišanju je povedal, da je trpel silne muke vsled vednega zabavljanja in norčevanja in da je bil v nesrečnem trenutku tako razburjen, da se ni mogel več brzdati. — 30 letni delavec južne železnice Jožef Poljanec in 39 letni špediterski hlapec Placid Depol sta ukradla 383 kg kave in jo hotela prodati. Aretirali so oba. — Kap je zadela 55 letnega trgovca z zelenjavo Štefana Gorjupa. Bil je takoj mrtev. — Aretiran je bil 25 letni Rudolf Turkovič iz Podgrada, ker je neki gostilničarki grozil s smrtjo in jo ranil z vrčkom na glavi. — V pijanosti je zaspal na nekem zidu 34 letni delavec Ivan Bizjak in se prevrnil v spanju doli na ulico, kjer je dobil težke telesne poškodbe. Prepeljali so ga v bolnišnico.

Gospodarstvo.

Tržno poročilo.

Na Dunaju, dne 17. maja 1907.

Iz Amerike prihajajo še vedno poročila o podraženju cen, toda te vesti na avstrijski trg niso imele nikakega posebnega uspeha, ker je padal pri nas dež, ali pa vsaj vreme deževno kaže. V Banatu, na Češkem in v nekaterih krajih Nemčije dežuje že od večeraj naprej. Cene notirajo danes za vsakih 50 kg tako:

Pšenica, tiška, 78 do 82 kg K 10:55 do K 11:20; banaška 76 do 79 kg K 10:25 do K 10:80; viselburška in rabska 76 do 79 kg K 10:— do K 10:45; slovaška in šütlerska K 9:90 do K 10:40; marhfeldska in niže-avstrijska 75 do 79 kg K 9:70 do K 10:05.

Rž, slovaška 72 do 74 kg K 8:40 do K 8:60; šütlerska 71 do 73 kg K 8:35 do K 8:50; peštanska 72 do 74 kg K 8:45 do K 8:65; razna ogrska 72 do 74 kg K 8:30 do K 8:55; avstrijska 71 do 74 kg K 8:35 do K 8:60.

Ječmen, z dotičnih postaj: dunajski K 7:50 do K 8:—, slovaški K 7:25 do K 8:20, južno železniški K 7:20 do K 7:90; tiški K 6:80 do K 7:20; ab Dunaj: ječmen za pičo K 7:— do K 7:40.

Koruza, ogrska K 6:45 do K 6:65, cinkantinska K 7:30 do K 7:70.

Oves, ogrski: srednje vrste K 8:45 do K 8:70; prima K 8:60 do K 8:80; izbrane vrste K 8:80 do K 9:05.

V Budapešti ni bila kupčija posebno živahna. Cene so se zvišale jedva za 5 v. Prometa je bilo za kakih 15.000 metrskih stotov. Opoludne so bile cene tako:

pšenica	za oktober	K 10:26 do K 10:27
rž	" "	" 8:46 " " 8:47
oves	" "	" 6:99 " " 7:—
koruza	" maj	" 5:92 " " 5:93
"	" julij	" 5:94 " " 5:95

Popoldne ob petih so notirale cene:

pšenica	za oktober	K 10:33
rž	" "	" 8:54
oves	" "	" 7:04
koruza	" maj	" 6:01

Jajca im maslo. Ker je blaga preveč na trgu, so cene padle. Tudi se je letos manj vložilo v apno, kakor druga leta. Dobiti je bilo danes 43 jaje s kmetov za 2 K; cene jajcam v zabojih so bile: iz Bačke K 69:—, druga ogrska prima K 68:— do 68:50. Sedmograška pristna K 67:—, izbrana K 68:—; bolgarska K 69:—; ruska K 68:50, posebno lepa tudi K 70:—; vsak zaboj ab Dunaj. Vse drugače je bilo s surovim maslom. Ker ga zelo primanjkuje so cene višje. Za vsakih 50 kg netto en gros ab Dunaj je bilo plačanih: za sveže surovo maslo k čaju do K 1:60:—, neko iko stareji do K 1:45:—, prima surovo maslo z dežele K 1:10:—.

Meso. Meso je bilo pripeljanega na trg: govejega za 39.903 kg, telečjega za 8904 kg, svinjskega za 18.337. Poleg tega telet 842, prašičev le 124 in koštrunov celo le 4. Plačevali so vsak kg vračunski užitninski doklado: goveje meso prednje K —80 do K 1-60 " " zadnje " 1-04 " " 1-80 " " angl. " 1-40 " " 2-20 telečje " " —84 " " 2— svinjsko " " 1-32 " " 1-70 teleta kg à " 1-12 " " 1-72 koštruni " à " 1-04 " " 1-08 prašiči " à " 1-12 " " 1-48

Špirit. Cene se nekoliko dvigajo. Danes so bile kron 49-20 oz. K 49-40.

Ribje olje za vsakih 100 kg prompt ab Dunaj K 89— do K 90—.

Laneno olje dto. K 72— do K 73—.

Petrolej vsakih 100 kg: kavkaški, rafiniran K 10-50 do K 11— brez sodov ab Trst; gališki, Standart White prompt na Dunaju K 29— do K 31—; gališki vodeno čist K 30— do K 32—, in sicer vse per vagonih; po berliah pa K 1-50 do K 3— dražje.

Draginja na žitnem trgu. Žito že 15 let ni bilo tako drago, kekor postaja sedaj. Cene so bile tako visoke komaj v letu 1891. in 1892. ob splošno znani draginji.

Prvo polovico lanskega leta so bile cene najnižje; potem so pričele rasti, v novembru so se dvignile že precej in potem so bile vedno višje. Dočim je bilo dobiti v Berlinu v avgustu 1906 tona (1000 kg) pšenice za 175³/₄ mark in rž za 156¹/₄, je veljala pšenica v februarju 1907 187³/₄, rž 177¹/₂. Kako zelo so narasle cene v zadnjih desetih dneh, nam je razvidno iz sledečega pregleda:

	pšenica:	rž:
8. maja t. l.	199 ¹ / ₄	190 ³ / ₄
10. " " "	202	194 ¹ / ₂
11. " " "	203 ¹ / ₂	200 ³ / ₄
13. " " "	205	203 ¹ / ₂

Cene so postale torej že nenormalno visoke. Tudi na Dunaju in v Budapešti so izredno visoke cene. Kaj je vzrok tej rasti? Vzrok temu podražanju (na borzah imenujejo tako stopnjevanje vrednosti blaga po francoski hausse [ôs]) je bojazen pred letošnjo žetvijo. Odločilne so v tem oziru Amerika, Anglija s kolonijami, Rusija in podunavske države.

V decembru lanskega leta so cenili površino obdelanega polja v Ameriki na 2.226.708 johov, sedaj cenijo v pri žetvi v poštev prihajajoči areal vsled škode po zimi na 1.978.267 johov, torej za 248.441 johov manj obdelanega polja.*)

Prav posebno neugodna poročila prihajajo še iz Združenih držav Severo-amerikanskih, kjer računajo sedaj v maju ves pridelek na 142.703.900 hl, to je za 31.361.820 hl manj nego pretečeni mesec april. Razume se, da majska cenitev žita po množini ni odločilna, ker se razmere lahko poboljšajo ali poslabšajo. Tudi ne vemo, koliko je pri teh cenitvah navadne trgovske ameriške špekulacije ali pa so morda poročila resnična. Toda vzlic temu imajo te vesti na ves žitni trg velik vpliv.

Prej je delal strah za bodočnost veliki mraz, zdaj pa vročina in suša. O neugodnih žetvah poročajo nadalje omenjene podunavske, na trgu zelo odločujoče države: Ogrska, Rumunija, Bolgarija. Potem Južna Rusija, kjer je slaba zlasti pomladanska pšenica in Indija.

Cene žitu so na Nemškem poskočile od leta 1905. na leto 1906. sicer nekoliko tudi vsled tega, ker je stopil tedaj v veljavo novi carinski tarif, ki napoveduje tujemu v Nemčijo pripeljanemu žitu visoko carino. Ta carina — od katere mali kmetje, obrtniki, delavci in razni drugi proletarski stanovi nimajo drugega nego dražji kruh, dobiček pa gre v žep prekupčevalcem in velikim posestnikom — je nemško žito doma precej podražilo, ker je konkurenca s tujim žitom ravno vsled omenjene carine precej onemogočena. Ali cene se niso dvignile samo od leta 1905. na 1906., pač tudi od leta 1906. na 1907., ko ni igrala carina nobene vloge več.

Za pšenico je zlasti odločujoča žetev v Angliji, Ameriki, Ogrski in še nekaterih drugih, kjer navajamo v sledečem pregledu njih borzna mesta. Kako so se dvigale tu cene pšenice od marca 1905 do marca 1907 (oziroma tudi padle), naj jih v nastopnem navajamo. Vsaka tona pšenice je veljala (na tona pšenice se računani okrog 13 hl):

*) Ali v angleški meri: 31.685.000.000 ekrov oziroma sedaj le še 28.132.000.000 ekrov; torej za 3.553.000.000 ekrov manj.

marec 1905: marec 1907:

Berlin	204 K	222 K
Königsberg*)	199 "	223 "
Dunaj	190 "	174 "
Budapešta	169 "	153 "
London	171 "	162 "
Čikago	143 "	140 "
Nju-Jork	159 "	153 "

In sicer pridelajo te dežele pšenice približno toliko: Nemčija 42 milijonov meterskih stotov, Prusija 23 Avstrija 14, Ogrska 45, Anglija 12, Združene države Severo-amerikanske 150 do 170.

Oglejmo si še nekoliko cene rži v ravno istem času. Pri rži ne prihajata v poštev Anglija in Amerika, pač pa Rusija, Avstrija, Ogrska, Francija in Holandija. Ena tona (= 13-6 hl):

marec 1905: marec 1907:

Berlin	190 K	201 K
Königsberg	176 "	200 "
Dunaj	148 "	145 "
Budapešta	136 "	135 "
Odesa	134 "	133 "
Paris	149 "	176 "
Amsterdam	158 "	157 "

In sicer pridelajo rži povprečno na leto v Rusiji za 231 meterskih stotov, v Avstriji za 23, v Ogrski 12, v Franciji za 15, v Holandiji za 100.

Izseljevanje v Združene države Severoamerikanske. Lani se je izselilo v te Združene države 1.100.735 duš, 12.432 so jih poslale oblasti nazaj. S 1. julijem t. l. pa bo izseljevanje v Ameriko še bolj otežkočeno, kakor doslej. Doslej je moral plačati vsak priselnik pri vstopu na ameriška tla 2 dolarja, sedaj 4. Nazaj pošljejo zdaj vsakogar, ki je slaboumen, ubožen, ali o katerem sodijo, da bo navezan na miloščino; vrniti se bodo morali tudi vsi bolniki z nalezljivo ali okuzno boleznijo, nadalje poligamisti, prostitutke, zločinci in državni upravi nevarni elementi, tako tudi delavci, ki pridejo po kontraktu v Ameriko. Kdor je telesno toliko slaboten, da ni upati, da se more pošteno z delom preživeti, mora istotako nazaj. Zavrnejo vsakogar, ki ni plačal voznega listka sam, ampak z izposojenim denarjem, ki je dobil v svrhu izselitve v Ameriko podporo od drugih. Otroci pod 16 let ne sprejmejo, če niso ti otroci v spremstvu staršev, vsaj pa matere ali očeta. S prvim januarjem 1909 zadene nova odločba tudi lastnike ladij, kjer bo predpisanega za vsakega v prvem medkrovu vsaj 18 kvadratnih čevljev prostora, v drugem medkrovu vsaj 20. Tako bodo tudi cene prevoznini morale poskočiti in izseljevanje bo vsestranski otežkočeno.

Posojilnica v Zagorju ob Savi je napravila v pretečenem letu 3985 K 90 v čistega dobička, ki ga je razen nagrad preglednikom in načelstvu razdelila v narodne in občne koristne namene. Rezervnemu zakladu, ki znaša 20.639 K, so pridejali 1135 K 90 h. Splošni pregled nam priča, da je posojilnica od svojega rojstva sem 1895 jako lepo napredovala. Število zadruženikov je poskočilo od 32 na 301, vlagatelj od 73 na 896, hranilne vloge od 33.124 K na 780.230 K, rezervni zaklad od 438 K na 20.639 K. Izposojenega denarja ima 544.149 K. Zato lahko potrjujemo besede v računskem zaključku, da toli ugoden uspeh 12 letnega poslovanja posojilnice priča, da

* Prusija.

Restavracija pri „Zajcu“

Sodnijske ulice šte. 6.

P. n.

Občinstvo najvdaneje prosim, da blagovoli počastiti s svojim obiskom mojo restavracijo pri „Zajcu“ nasproti justični palači kakor tudi z odjemanjem čez ulico, kjer točim splošno priljubljeno pivo ter priznano najboljša zajamčeno pristna vina iz najplemenitejših vinskih pokrajin, kakor:

Rudeče	liter K —72
Istrsko rumeno	—80
„Cviček“-Drenovčan	—88
Završki rizinger	—96
Rebula, nova	—96
Istrski refoškati	—96
Jeruzalemčan, stari	120
Ljutomerčan	160
Domači pelinkovec	160

Nadalje imam v izbihi raznovrstna tu- in inozemska medicinalna, desertna in druga buteljska vina, kakor tudi razne likerje in izborne žgane in osvježujoče pijače ter kavo, čaj itd.

Kot specialiteta se dobi vsak dan sveži dunajski zajutrkovalni golaž ter razna gorka in mrzla jedila ob vsakem času.

Cenjenim odjemalcem postrežem na željo tudi z vsakovrstnim namiznim vinom v sodih in steklenicah ter z raznovrstnim pivom v steklenicah. Vsa naročila bodem po najnižjih cenah točno izvršil ter na dom dostavljam.

Cenjenemu občinstvu zagotavljam, da si hočem omogočiti obstoj le s točno in solidno postrežbo ter se priporočam za blagohotno podpiranje!

Z vsem spoštovanjem

Avguštin Zajec, restavrater.

temelji ta denarni zavod na vseskozi trdni in zanesljivi podlagi, ter da je v polni meri vreden zaupanja, ki je goji občinstvo do njega in njegove uprave.

Podjetnost v Ameriki. Združene države Severoamerikanske so izdale pregled tovarniških podjetij, ki so poslovale na njenem ozemlju tekom leta 1905. Takih podjetij je bilo 216.262, kjer je imelo posla 5.470.321 delavec in 519.751 uradnikov. Investirani kapital je znašal 12.686 milijonov dolarjev = okrog 60 milijard kron (slovensko narodno premoženje znaša približno 300 krat manj). Vrednost izdelkov teh tovarn v enem letu je nad 63 milijard kron.

Draginja žita na Ogrskem. Nemški listi pišejo, da bo Avstrija prisiljena kupovati svoje potrebščine žita pri drugih državah in ne več od Ogrske, ker bo žito iz tujih držav ceneje, ako cene ogrskemu žitu kmalu ne padejo.

Snujte delniška podjetja. Med Slovenci je malo podjetnosti. Slovenskih delniških družb pa je jedva toliko, da jih sešteješ na prstih obeh rok. Kako lepo pa obrode taka podjetja — razume se, da jih mora voditi strokovnjak — nam kaže pravkar izdano statistično poročilo Prusije. Glasom tega poročila je bilo v Prusiji koncem l. 1905. 2106 delniških družb z vplačanim (na akcije ali delnice) kapitalom v znesku 6.786.420.000 mark. Čisti dobiček teh podjetij je znašal nič manj nego 812.460.000 mark. — Na žalost moramo konstatirati, da so tudi najlepša delniška podjetja na Slovenskem v — nemških mnogokrat celo direktno pruskih rokah. Čisti dobiček, ki ga jim nosi naša priroda in naša delavna moč napolnjuje zopet — nemške pruske žepe.

Po sklepu lista.

Krakov, 18. maja Daszynski je podlegel (1216 glasov) naprednemu demokratu (1337 glasov). Doslej sta izvoljena dva poljska socialisti in eden pride v ožjo volitev.

Glavno ravnateljstvo „PRAHE“

najstarejše češke vzajemne zavarovalnice za življenje in rente

usoja se častitemu p. n. občinstvu v ljudo no znanjati, da je otvorilo za Kranjsko, Štajersko, Koroško, Goriško, Istro in Dalmacijo

generalni zastop v Ljubljani

ter poverilo vodstvo večletnemu zavarovalnemu uradniku gospodu

Josipu Florjančiču.

P. n. občinstvo se v ljudo no naproša, da se izvoli v vseh slučajih življenjskega zavarovanja obračati neposredno na omenjeni generalni zastop, ki bo radovoljno dajal vsa pojasnila.

Glavno ravnateljstvo zavarovalnice „PRAHA“ v Pragi.

Prva domača dolenska žganjarna Ivan Rakoše i. dr.

Straža-Toplice

priporoča

Slivovko navadno K 1'— lit.	Tropinovce navad. K 1'— lit.
III. 1-10 "	III. 1-10 "
II. 1-30 "	II. 1-20 "
I. 1-50 "	I. 1-40 "
Drožnik III. 1-30 "	Brinjevec III. 1-40 "
II. 1-50 "	II. 1-80 "
I. 1-80 "	I. 2— "
Vinsko žganje (konjak) od 3 do 8 K	= 7/10 litra.

Specialiteta „Slovenec“ narodna grenčica narodni liker od K 1-10 do K 1-20 liter.

Destilacija vsakovrstnih najfinejših likerjev od K 1'— do K 1'60 liter.

Uvoz in izvoz čajnega ruma od K 1'— do K 2'— liter i. t. d., i. t. d.

Odpošilja se v steklenicah, zabojih in sodih, ter se prazna nepokvarjena posoda sprejme nazaj v račun in sicer steklenice 10 vin. komad in sodi 5 vin. liter franko Straža-Toplice. Na zahtevo se pošljejo vzorci brezplačno!

Svoji k svojim! Kupujte samo pri narodnih tvrdkah! Trgovci, ne naročajte blaga pri protislovanskih tvrdkah!